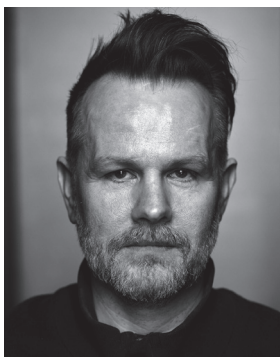

Umenie ako zrkadlo času

Rozhovor s Valgeirom Sigurðssonom

Ondrej Veselý

V lete minulého roka som mal ojedinelú príležitosť navštíviť islandského hudobníka, producenta a zvukového inžiniera Valgeira Sigurðssona v jeho preslávených priestoroch v Greenhouse Studios na okraji Reykjavíku. Valgeir patrí do hnutia (strednej generácie) islandských hudobníkov, tzv. Bedroom Community, ktorých hudobnícky „výtlak“ je medzinárodný a sú úspešní na viacerých „frontoch“ súčasnej hudby (od komponovanej cez filmovú hudbu až po elektroniku...). Stretnutie s Valgeirom bolo príjemné i ústretové a odniesol som si z neho niekoľko vzácných spomienok, a to i napriek tomu, že som po ceste k nemu najskôr zabľúdil, poriadne zmokol, a nakoniec sa mi vybila aj kolobežka...

(5. august 2021, Greenhouse Studios v Reykjavíku)

Valgeir, ty si istým spôsobom fenomén. Málokto uspel na toľkých hudobných „frontoch“ ako ty. Vo svojich dvadsiatich rokoch si založil Greenhouse Studios, z čoho sa o pár rokov na to zrodila Bedroom Community s medzinárodne úspešnou hudobnou produkciou. Ako dnes hodnotíš všetky tie roky, aké boli tvoje začiatky a kľúčové úspechy?

Samozrejme, začiatky boli skromné, ako to obvykle na začiatku býva. V skutočnosti som nemal žiadny iný a väčší plán, než tvoriť hudbu v dobrom priestore. Hlavným dôvodom pre rozhodnutie založiť **Greenhouse Studios** teda bola idea mať vlastný priestor, v ktorom som mohol prebrať viac zodpovednosti a rozhodovať o tom, na akých projektoch pracujem a koho prinesiem do štúdia, respektíve do prostredia, ktoré som vytváral. Odtiaľ sa už veci hýbali dopredu. Pracoval som s niekoľkými miestnymi umelcami, ako aj s priateľmi, s ktorými som predtým hrával v kapele, a aj tieto väzby vstúpili „do hry“. Skutočnosť, že som mal svoj vlastný pracovný priestor, znamenala možnosť tvoriť vlastné veci v prestojoch medzi projektmi a hlavne v termínoch, v ktorých som nespolupracoval s inými ľuďmi. Mohol som sa tiež viac dozvedieť o nahrávacej technike a celkovo rozvíjať svoje nahrávacie remeslo.

Aby som hovoril v kontextoch... Toto všetko sa udialo ešte predtým, než sa na hudobnej produkcii začali tak výrazne podieľať počítače. Bolo to koncom 90. rokov. Počítače sa používali ako sekvencery, alebo inak povedané ako základné zvukové editory. V časoch, keď ostatní začali v počítačoch vytvárať už celé hudobné projekty, som ešte stále pracoval poväčšine

analogovo. Počítače som teda veľmi nepoužíval na nahrávanie, ale ako sekvencery. A toto pre niektorých dodnes niečo znamená (!). Na počítači dnes môžeš vytvoriť čokoľvek, môžeš replikovať takmer všetky analogové zariadenia, ktoré kedysi existovali výlučne ako hardvérová jednotka. Jedinou možnosťou, ako si ich človek v minulosti mohol vyskúšať, bolo sadnúť si pred nejaké z tých zariadení, alebo si o nich prečítať. Dnes si toto všetko dokážeš vyskúšať vo virtuálnej realite ešte skôr, ako sa niektorého dotkneš. A to je skvelý spôsob, ako sa učiť.

Uvedomil som si, že najlepším spôsobom učenia sa je práca s kreatívnymi ľuďmi. Každý deň je potom akousi skúsenosťou z učenia. Svoje znalosti z predchádzajúceho projektu potom aplikuješ na ďalší projekt, a tak ďalej... Aby som sa dozvedel o hudobnej produkcii viac a mohol pracovať vo väčších nahrávacích štúdiách, strávil som nejaký čas v Londýne, kde som študoval na škole. Keď som sa odtiaľ vrátil, založil som **Greenhouse Studios**. Medzitým som pracoval na projektoch ako napríklad film *Tanečnica v tme*, čo bol hádam môj prvý veľký medzinárodný projekt. Tie dva roky, počas ktorých projekt trval, boli najlepšími rokmi. Robil som aj na iných projektoch, ale do tohto som bol absolútne ponorený a zároveň som budoval i priestory svojho štúdia.

Od tej doby sa v štúdiu realizovalo mnoho, mnoho ďalších nahrávok a projektov s rozmanitými umelcami z celého sveta. A myslím si, že povest' mojej štúdiovej práce sa odvíja práve od týchto počiatkov. To je ten východiskový bod, z ktorého všetko vyžaruje. Zároveň išlo o obdobie, keď ľudia hľadali nové miesta na nahrávanie a začali postupne objavovať Island na mape. Prichádzalo sem veľa ľudí z Európy, Ameriky, Austrálie, Japonska a vlastne z celého sveta.

V tom čase som tiež veľa cestoval medzi Islandom a New Yorkom, kde som spoznal **Nica Muhlyho**. Nico sa potom stal jedným zo zakladajúcich členov vydavateľstva, z ktorého sa neskôr stala **Bedroom Community**. Rozprávali sme sa o spolupráci a ja som bol zvedavý na jeho hudbu. Z toho, že mu chýbali slušné nahrávky, som bol tak trochu v šoku... Práve končil štúdium a mal len veľmi „basic“ nahrávky z koncertov, takpovediac nahrávky „od podlahy“. Povzbudzoval som ho teda, aby produkoval vlastnú hudbu a začali sme na tom robiť. Aj tam, aj na Islande... Chodieval sem vlastne dosť často. Zároveň sa z Austrálie na Island prisťahoval **Ben Frost**, ktorého som stretol pár rokov predtým, keď som bol v Austrálii u našich spoločných priateľov. Nám trom vtedy napadla tá myšlienka založiť vydavateľský kolektív, ktorý mal spojiť rôznorodú skupinu ľudí, s ktorými som chcel spolupracovať. Takže z tohto sa zrodila spoločnosť Bedroom Community. Platformu, v rámci ktorej sme mohli zverejňovať naše projekty, sme založili len tak popri tom.

Keďže nie som človek, ktorý robí veci polovičato, dal som do založenia vydavateľstva úplne všetko. Sústredil som sa na to celé mesiace v rokoch 2005/2006. Potom koncom roku 2006 som vydal náš prvý album: *Nico Muhly Speaks Volumes*. A odvtedy veci začali naberať čoraz väčší spád a tvar, a dnes je to už hádam aj 15 rokov.

Už v prvom období, a teda v prvých 2 – 3 rokoch, sme postupne priberali ľudí. Napríklad sa k nám pridali **Sam Amidon** či **Daniél Bjarnason**. To všetko boli projekty, pri ktorých som sa intenzívne staral nielen o ich nahrávanie, ale aj o ich šírenie po celom svete, nech ich počuje čo najviac ľudí. Pritom sa nikdy nekonalo akési valné zhromaždenie o tom, ako veci urobíme a aký bude náš obchodný plán. Všetko bolo veľmi organické a takým je aj dodnes.

Samozrejme, v rámci toho všetkého reagujeme na všetky tie záležitosti spojené so streamovaním alebo lisovaním vinylov a na všetky tie externé podnety, na ktoré jednoducho reagovať musíme. Avšak hlavný dôraz vždy kladieme na vytváranie a šírenie hudby, to je naša hlavná motivácia. Potešilo nás veľmi výrazné a pozitívne prijatie z oboch strán Atlantiku. Dostali sme skvelé recenzie a záujem prejavili v USA, ako aj v Európe a Spojenom kráľovstve. Umelci začali k nám viac cestovať a vytvárať ďalšie kontakty v globálnom rozmere. Samozrejme, veľmi starostlivo sme vyberali a stále vyberáme, čo produkujeme. Zároveň si neustále uvedomujeme, aké dôležité je vyrozprávať konkrétny príbeh každého jedného skladateľa.

Časť tvojich umeleckých aktivít súvisí tiež so skladateľskou činnosťou. Aká bola tvoja cesta ku komponovaniu?

Študoval som elektrickú gitaru skôr, než som sa učil hrať na klasickej gitare a k elektronickej hudbe som sa dostal skôr, než som sa dostal ku klasickej kompozícii. Teda, ak to tak

môžeme nazvať... Je pre mňa dôležité, aby som sa – tak nejak – sám dotlačil k učeniu sa, pretože kompozíciu som neštudoval. Mám základné hudobné vzdelanie, resp. schopnosť čítať a písať u mňa pochádza zo štúdia klasickej gitary – tam sú moje základy. Vždy ma však bavilo písať menšie partitúry, experimentovať a komponovať pre rôzne hudobné nástroje, čo bolo pre mňa prostriedkom, ako vyjadriť myšlienku a zároveň sa dozvedieť viac o tom, ako veci spolu fungujú. Podobným spôsobom som tiež zakladal štúdio a vydavateľstvo. Vždy sa „tak trochu vrhnem“ do nejakého projektu a snažím sa pritom čo najviac naučiť. Usilujem sa využívať znalosti, ktoré som predtým získal, a posunúť ich na ďalšiu úroveň tým, že to budem robiť v skutočnom živote.

Orchestrálnu hudbu som chcel písať odjakživa. Keď som mal asi 17 – 18 rokov, tak som dokonca plánoval kompozíciu študovať. Vyhral však štúdiový svet, produkcia, elektronická hudba, hranie v kapelách a všetky obdobné veci. Mojm odrazovým mostíkom bola hudba pre film *Dreamland*, pri ktorej mi Nico Muhly pomohol s orchestráciou. Bola to pre mňa jedna veľká skúsenosť, na ktorej som sa veľmi veľa naučil. A hneď, ako som dokončil jednu skladbu pre orchester – ktorá sa inak pomerne často hrávala – ma požiadali, aby som napísal pre orchester ďalšie dielo. Povedal som si OK, super, už dlho som chcel toto robiť, ale teraz to už musím zvládnuť úplne sám. A tak som všetko, čo som sa už naučil, využil a písal

z perspektívy, že niekto odo mňa očakáva orchestrálnu skladbu. Bola to 12-minútová kompozícia, teda dĺžka, ktorú som vedel zvládnuť, s použitím veľkého orchestra a elektroniky.

Ako si už spomínal, aktívny si aj na poli filmovej hudby a na konte máš tiež spoluprácu so slovenským režisérom Petrom Magátom, konkrétne na jeho filme *Malá ríša* (2019). Aká je genéza tvojej spolupráce na tomto filme?

Oslovili na producenti, či vlastne ich islandský partner – od počiatočnej fázy bol „na palube“ islandský koproducent. Od neho som sa dozvedel, že chcú natočiť takýto film a mňa oslovil, aby som k filmu napísal hudbu. Povedal som si: „Dobre, je to vzrušujúce... Rád píšem podľa obrazovej predlohy, rád píšem hudbu, ktorá sprevádza príbeh s vizuálom.“ Čiže filmová hudba je niečo, čo ma skutočne baví.

Po nejakom čase som mal hotový návrh partitúry, ale nezdalo sa, že by práce na filme pokročili. Vlastne som na chvíľu mal pocit, že projekt padol. Asi po roku či po roku a pol mi opäť zavolať islandský koproducent s tým, že už majú režiséra – tým bol **Peter Magát** – že majú scenár a že sa (už) začalo nakrúcať...

Od toho momentu sa veci už začali hýbať veľmi rýchlo a Peter prišiel na Island s takmer hotovým zostrihom filmu. Strávili sme spoločne v štúdiu nejaký čas prechádzaním všetkých scén a rozprávali sme sa o hudbe. Vo filme bola vtedy dočasná hudba, ktorú som radšej ani nechcel počúvať... Veci boli ešte vcelku otvorené, keď sem Peter prišiel. Začali sme film spolu pozeráť a diskutovať o tom, aký bude mať v ňom hudba úcel a ako by mohla pomôcť vyrozprávať jeho príbeh.

Následne som sa pustil do práce, napísal som veľa hudby, ktorú som Petrovi posielal a on mi zas dával spätnú väzbu. Prostredníctvom tohto procesu, ale už aj predtým počas pozerania filmu sme si uvedomili, že hudbou podporíme príbeh a časové obdobie, v ktorom sa film odohráva. Zistili sme tiež, že potrebujeme dosť drahú hudbu, že chceme orchester. Producenti, ako aj všetci na slovenskej strane, nás v tom podporovali. Podarilo sa im dať dokopy skvelú skupinu hudobníkov, ktorí partitúru nahrali [Slovenská filharmónia, Slovenský komorný orchester Bohdana Warchala, Spevácky zbor Technik STU]. Ja som sa, žiaľ, na Slovensko nedostal, ale všetko zvládli nahráť i bezo mňa. Posielal som im časti partitúry a oni mi zas posielali skutočne kvalitné nahrávky. Mal som tak možnosť komentovať veci, ale aj získať dostatok materiálu, ktorý som potreboval, aby som všetko dokázal zapracovať späť do svojej partitúry. Áno, bolo to vcelku dosť veľké „tam a späť“, ale nakoniec to skutočne stálo za to.

Dotkol si sa pri komponovaní hudby k filmu *Malá ríša* aj slovenských špecifik? Na myslím mám napríklad folklórnu hudbu alebo iné hudobné atribúty typické pre Slovensko?

Súčasťou filmu je hudba, ktorá sa v ňom priamo odohráva, napríklad na svadbe, v barových scénach, ako aj hudba súvisiaca viac s tradíciami a ľudovou hudbou. Ja som sa ale rozhodol, že ju moja hudba odzrkadľovať nebude, rozhodol som sa pre kontrast. Zároveň som sa nikoho nepýtal a nikto ani nepožadoval, aby tam boli nejaké stopy po tejto tradícii. Ak sa tam náhodou aj nejaké dostali, tak museli preniknúť podvedome cez sledovanie tých scén, navyše... Film je v angličtine, takže som neprehľadával archívy, čo vlastne po mne ani nikto nevyžadoval. Takže nie.

Vo svete súčasnej hudby sme neraz svedkami štýlovej a kompozično-technickej rozmanitosti, ale zároveň ešte stále do veľkej miery čerpáme z 20. storočia... Ako vnímaš Ty vývoj a možnosti súčasnej komponovanej hudby?

Podľa mňa sa v súčasnej klasickej hudbe deje množstvo vzrušujúcich vecí, tak ako aj v každom inom druhu hudby. Zároveň si myslím, že klasická hudba je dnes veľmi živá a od 20. storočia sme sa dostatočne vzdialili. Mám pocit, že ešte existuje aj veľa priestoru na experimentovanie a túto hudbu môžeme dostať k väčšiemu publiku než kedykoľvek predtým.

Súčasná klasická hudba je napríklad skvelým partnerom filmov. Na druhej strane, filmy vzdelávajú v tomto „zvukovom svete“ aj takých ľudí, ktorí pravdepodobne nenavštevujú koncertné sály a nechodia na experimentálne koncerty. Pritom Ligetiho počuli viac, než dokážu

spočítat. A tak ďalej... Preto si myslím, že sa súčasná hudba dostáva tak trochu do bežného povedomia, a že jej hudobný jazyk už nie je takým cudzím pre väčšinu ľudí. Toto všetko je veľmi dobré, pretože vzniká príležitosť vytvárať nové kombinácie a nové skúsenosti založené na rôznych obdobiach z hudobnej histórie. Všetko sa mi dnes zdá úplne otvorené.

Samozrejme, inštitúcie sú vždy trochu pozadu, chvíľu im to trvá. Len zriedka presadzujú niečo nové. Narážam na to, že problémom je vždy to, že sa nová hudba zatlačí „do kúta“ a neočakáva sa, že na ňu prídu ľudia. Pritom je aj množstvo vskutku dobrých dramaturgov, ktorí novú hudbu šikovne spájajú so starou a vystavujú publikum veciam, ktoré sa následne naučí oceňovať a je na ne dokonca zvedavé.

Verím, že jednou z dobrých vecí na vydavateľstve, akým je Bedroom Community, je práve tá rozmanitosť ponuky. Ľudia sa vďaka nej dozvedia o jednej veci a zároveň objavia ďalších päť. Je to takmer ako v galérii, kam ideš kvôli hlavnej výstave. Potom však vstúpiš aj do ostatných miestností, kde objavíš veci, kvôli ktorým si neprišiel. Objavíš teda veci, ku ktorým by si možno inak ani nemal šancu sa dostať.

Myslím si, že festivaly, ale aj promotéri a dramaturgovia koncertov majú dnes túto príležitosť viac než kedykoľvek predtým. To by sme však opäť museli mať šancu navštevovať koncerty. Samozrejme, to je už iný príbeh...

Počas tejto pandémie som si uvedomil, ako veľmi je pre tvorbu hudby dôležitá medzinárodná spolupráca, a následne som si tiež uvedomil, ako veľmi pandémie hudbu lokalizovala a neraz obrala aj o tvorivý kyslík. Neustále si preto kladiem otázku, či by sa táto tragédia, ktorej sme svedkami a ktorú žijeme, nemala nejakým spôsobom odraziť v hudbe, rešpektíve, či má hudba ostať od toho všetkého nezávislá...

Som presvedčený, že v takejto krízovej situácii je účelom hudby ľudí rozptýliť a vnieť do ich života svetlo a nádej. Keď sa ocitneš v takejto globálnej krízovej situácii, tak ide do slova o proces, ktorým musíme všetci prejsť... A ja neviem, či by som už dnes chcel vidieť či počuť umelecké dielo, ktoré by reflektovalo túto situáciu. Možno o nejakých 10 rokov bude takéto dielo zaujímavé.

Z dnešného pohľadu je náročné priamo odpovedať na to, ako táto situácia ovplyvní, resp. by mala ovplyvniť to, čo my, kreatívni ľudia, robíme. Myslím si, že jednou z veľkých vecí na umení je to, že nám poskytuje perspektívu a môže byť tak trochu zrkadlom aj času, aj minulosti, aj niektorých individuálnych skúseností. Osobne teda netuším, či by som navštívil práve výstavu o pandémie, pokiaľ by to nebolo práve z veľmi špecifického a zaujímavého uhla pohľadu, s ktorým by niekto mohol prísť.

Myslím si však, že nájdeme nové spôsoby, nové cesty... Všetci prechádzame tým istým procesom, nemôžeme vidieť svojich zahraničných priateľov a nie sme schopní robiť veci, ktoré sme robili predtým. Jedným z takých spôsobov je používanie technológií novými metódami, vďaka čomu vlastne prežili moji kolegovia. Z tohto uhla pohľadu je toto vlastne tým najlepším časom, v ktorom sme sa mohli v tejto situácii ocitnúť. Neviem si predstaviť, ako by to bolo pred takými desiatimi, pätnástimi či dvadsiatimi rokmi.

Ďalšia vec, ktorú sme sa podľa mňa počas pandémie naučili je, že aj keď je dnešná technológia veľmi pokročilá a ľudia ju začínajú používať veľmi zručne, tak nenahrádza osobnú skúsenosť, nenahrádza koncerty, nenahrádza spoluprácu na hudobnom pódium alebo v divadle či v štúdiu. Stále to potrebujeme, čo je veľmi dobrá správa a my sa tam raz dostaneme.

Valgeir, ďakujem ti za rozhovor, na záver by som sa rád opýtal na tvoje umelecké plány na najbližšie obdobie...

Pracujem na menších kompozíciách, ktoré píšem na objednávku, ide o rôzne projekty a nahrávky. Chystám sa spolupracovať aj na jednom islandskom filme. Na pláne je i divadelná inscenácia, na ktorej budeme robiť v Islandskom národnom divadle túto zimu a zároveň mám i jedno tanečné dielo. Niečo tu, niečo tam... Ide väčšinou o spoluprácu na konkrétnych projektoch. Samozrejme, ďalej pokračuje i spolupráca v rámci Bedroom Community. Taký teda bude môj nastávajúci rok.